Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 5, 2019, p. 2515-2534

DOI: 10.29228/TurkishStudies.30186

ISSN: 2667-5609

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 08.08.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 15.10.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (10.08.2019)-Referee 2 (12.08.2019)

This article was checked by iThenticate.

HİZMETİÇİ EĞİTİM FAALİYETLERİNİN PLANLANMASI, UYGULANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Mukaddes ÖRS - Hüseyin KAYGIN***

ÖZ

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlerin, kendilerine yönelik uygulanan hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Antalya'nın Muratpaşa İlçesindeki ilkokul, ortaokul ve liselerde görevli toplam 4156 öğretmen oluşturmaktadır. Bunların arasından hizmetiçi eğitim faaliyetlerine katılan öğretmenler arasından istekli olanlardan beş ilkokul, beş ortaokul ve beş lise öğretmeniyle görüşme yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre çalışmaya katılanların çoğunluğu yeniliklerden haberdar olma, mesleki gelişim, eğitim öğretimdeki güncel uygulamaları öğrenme, bilgi paylaşımı, eğitim-öğretimdeki verimin artırılması, yöntem ve tekniklerden haberdar olma gibi çeşitli nedenler belirterek hizmetiçi eğitimin gerekli olduğu; bununla beraber hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımın gönülsüz olduğu, hizmet içi faaliyetlere katılımın özendirici olmadığı, hizmetiçi faaliyetlerin öğrenme ihtiyaçlarını tam olarak karşılamadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanısıra hizmetiçi eğitim faaliyetinin gerçekleştirildiği fiziksel ortamın küçük olması, çok soğuk ya da çok sıcak olması, havasız olması, eğitimi veren kişilerin ses tonunun katılımcılara ulaşamaması gibi nedenlerle uygun olmadığı; psikolojik ortamın ise eğitimcilerin katılımcılara karşı teşvik edici davranmadığı, korku ve çekingenlik verici yapıda, öğrenci psikolojisine sokuldukları, sıkıcı bir ortam olduğu yönünde katılımcıların

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, E-posta: mukaddesors@hotmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, E-posta: hkaygin@bartin.edu.tr

çoğunluğu tarafından görüş belirtilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu katıldıkları kursun sonunda değerlendirme yapılmasını uygun buldukları yönünde görüş bildirmiştir. Bu sonuçlar ışığında hizmet içi eğitimi gerekli kılan nedenlerin planlamada göz önünde bulundurulması, öğretmenlerin hizmetiçi eğitim içeriğinin belirlenmesi sürecine katılmalarının sağlanması, hizmet içi eğitim faaliyetlerinin katılımcılara hizmet puanı verilmesi gibi teşviklerle cazip hale getirilmesi, hizmet içi eğitimde görevli olan personelin yetişkin eğitimi yeterliliğinin bulunmasına dikkat edilmesi ve fiziksel ortamının yetişkinlerin öğrenmesine uygun hale getirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hizmet içi eğitim, Yaşamboyu öğrenme, Yetişkin eğitimi, Öğretmenler.

A QUALITATIVE RESEARCH ON PLANNING, IMPLEMENTATION AND EVALUATION OF IN-SERVICE TRAINING ACTIVITIES

ABSTRACT

In this research, it is aimed to determine the opinions of teachers regarding planning, implementation and evaluation of in-service training activities. This research is a qualitative research and semi-structured interview form was used as data collection tool. The study group of the research consisted of 4156 teachers working in primary, secondary and high schools in Muratpaşa district of Antalya in 2018-2019 academic years. Among these, 5 primary, 5 secondary and 5 high school teachers were interviewed who were willing to participate in in-service training activities. According to the results of the study, the majority of the participants stated that in-service training is necessary by specifying various reasons such as being aware of innovations, professional development, learning current practices in education and training and sharing information. In addition, the physical environment in which the in-service training activity is carried out is not suitable for reasons such as being too cold or too hot, being stuffy; On the other hand, it was stated by the majority of the participants that the psychological environment was not boring for the teachers and that they were put into student psychology in a fear and timid manner. The majority of the participants stated that they found it appropriate to make an evaluation at the end of the course. According to these results, it may be suggested that the reasons that require in-service training should be taken into consideration in planning, paying attention to the adequacy of adult education of the lecturer taking part in in-service training and that the physical environment is suitable for adult learning.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Although there are various factors that affect the success of a education and training in a country, it is very important that the professional development of the instructors conducts continuity and

functionality. In this context, all processes from in-service training to planning, implementation and evaluation should be functional and continuous. It was concluded that in-service trainings lacked theoretical and solution-generating qualities, contain superficial expressions, and did not contribute to the professional development of teachers due to the exclusion of teachers as participants. Therefore, another finding was expressed in the study that in-service trainings became a formality that teachers had to attend by signing.

Method

The aim of this research is to reveal the opinions of the teachers working in public, primary, secondary and high schools in Muratpaşa District of Antalya Province regarding the planning, implementation and evaluation of in-service training activities. Qualitative research method was used in the study. Semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool. The interview form which was developed as a data collection tool in the research was finalized in line with expert opinions. The study group of the research; in the 2018-2019 academic years, 4156 teachers working in public schools (primary, secondary and high schools) in Muratpaşa district of Antalya. Interviews with total of 15 teachers and 5 from each teaching level (primary, secondary and high school) who participated in various in-service training programs at least once in Muratpaşa district. The data of the study was collected using interview technique. Interview was made using semi-structured interview form. Qualitative data collected through individual interviews were analyzed. After the interviews, audio recordings and written recordings were listened and read twice, and audio recordings were written. In this study, themes were organized according to research questions, definitions were made by using direct quotations to reflect the views of individuals and interpreted by the researchers

Results

According to the results of the study, the majority of the participants stated that in-service training was necessary by specifying various reasons such as being aware of innovations, professional development, learning current practices in education, sharing information, refreshing and accumulation of information, increasing efficiency in education and training, and being aware of methods and techniques; however, participation in in-service training activities was reluctant, participation in in-service activities was not encouraging and in-service activities did not fully meet their learning needs. In addition, the physical environment in which the in-service training activities was carried out was not appropriate due to the fact that the classes was crowded, small, too cold or too hot, airless, and the tone of the trainers cannot reach the participants; Almost all of the participants stated that the psychological environment of learning which is important for adult education was not suitable for adults. The reasons for this were that the participants were not encouraged, inserted into student psychology, lack of time, fear and shyness and a boring environment. Some of the teachers' opinions on this subject are presented below. The majority of the participants find it appropriate to evaluate in-service training programs. The reason for this was stated by the participants as to how

much the objectives were achieved, whether the program was efficient and oriented towards the needs, and how much education contributed to the individuals.

Teachers' suggestions for planning in-service training activities were made for content, timing, duration and target group. In this context, the participants suggested that planning should be made and announced ago. The content should be determined in accordance with the branches and the current needs, the social needs of the teachers should be taken into consideration and the participation should be voluntary. Recommendations for implementation are generally aimed at the quality of the trainers and the training venue, while recommendations for evaluation are for the evaluation of the process rather than the result. The participants emphasized that the trainers should be experts in their fields and that the education environment should be comfortable and interesting, and that evaluation should be based on more practices besides providing traceable and measurable data.

Discussion and Conclusion

Institutionalized form of teachers' lifelong learning is in-service training. All of the teachers working in primary, secondary and high schools participated in the research and supported this judgment by expressing a positive opinion about the necessity of in-service training in the research stated that both the result-based assessment and the process-based assessment should be done. These results show that teachers' lack information about how in-service training should be, self-evaluation activities. While some of the teachers who participated in the study considered the result-based assessment as appropriate, others stated that they considered the process-based assessment appropriate, and one teacher who participated in the research stated that both the results and the process should be done. While some of the teachers who participated in the study approved the result-based assessment, others stated that they considered the process-based assessment, and one teacher who participated of success should be preferred instead of external evaluation of success unless it is compulsory in adult education. In the light of these results, in-service training needs to be considered, teachers to participate in the process of determining the content in the planning of in-service, training to provide in-service training activities to participants with service points, participation in in-service training activity should be optional. It can be suggested that the personnel of the field should have the qualification of adult education, ensure that the in-service training activities are carried out by expert instructors, make the physical environment of in-service training suitable for the learning of adults, and that in-service training activities should not be organized during the training period.

Keywords: In-service training, Lifelong learning, Adult Education, Teachers.

1.Giriş

Mevcut bilgi birikiminin katlanarak arttığı günümüzde, bireylerin, bilgi ve teknolojiye bağlı olarak toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik yapısında meydana gelen değişme ve gelişmelere uyum sağlayabilmeleri ancak, yaşam boyu eğitim görmeleri ile mümkündür. Yaşam boyu eğitimin bir kurumda çalışan bireylerin niteliğini artırmayı amaçlayan biçimi de hizmet içi eğitimidir (Günbayı ve Taşdoğan, 2012). Hizmet içi eğitim, çalışanlara mesleklerinde daha başarılı, üretici ve mutlu olmasını sağlayacak bilgi, beceri ve tutumlar kazandırmayı amaçlayan bir eğitimidir (Yalın, 2001). Öğretmen eğitiminin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi kapsayan devam eden bir süreç olması gerekmektedir; çünkü eğitimin niteliği öğretmenlerin eğitimine ve bu eğitimin hizmet içinde de sürekli geliştirilmesine bağlıdır (Tekişik, 2001).

PISA vb. gibi çeşitli ölçümlerde en üst sıralarda yer alan ülkelerde, öğretim süreci şu şekilde desteklenir (Darling-Hammond vd., 2009):

- Hem teorik hem de uygulamalı, genellikle iki ila dört yıl süren ve tamamen devlet tarafından finanse edilen, evrensel yüksek kaliteli öğretmen eğitimi,
- Çalışılması zor yerler için ekstra ücret ödemesi içeren adil, rekabetçi maaşlar,
- Azaltılmış öğretim yükü sayesinde tüm yeni başlayanlar için mentörlük ile öğretmenlerin ortak planlama yapmaları için zamana sahip olmaları,
- Müfredat geliştirme ve değerlendirmede öğretmen katılımı ve karar verme.
- Okulda planlama ve işbirliği süresi içine yerleştirilmiş, sürekli mesleki öğrenme için kapsamlı fırsatlar.

Yukarıda da ifade edildiği gibi bir ülkenin eğitim ve öğretimde başarılı olabilmesini etkileyen çeşitli faktörler bulunmakla birlikte, öğretim sürecini yürütenlerin mesleki gelişimlerinin süreklilik ve fonksiyonellik arz etmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda, hizmet içi eğitimin planlamadan, uygulamaya ve değerlendirmeye kadar tüm süreçlerin fonksiyonel olması ve süreklilik arz etmesi gerektiği çıkarımı da yapılabilir.

Bayar (2014)'ın öğretmen görüşlerini mesleki gelişme yönelik öğretmen perspektiflerini araştırdığı çalışma sonuçlarına göre, etkili bir mesleki gelişim faaliyeti aşağıdaki bileşenlerden oluşmalıdır:

- 1) öğretmenlerin mevcut ihtiyaçlarına uygun,
- 2) okulların mevcut ihtiyaçlarına uygun,
- 3) mesleki gelişim etkinliklerinin tasarım ve planlamasına öğretmenlerin de katılımı,
- 4) etkinliğe aktif katılım olanakları,
- 5) yüksek kaliteli eğitimler ve
- 6) uzun vadeli katılım

Görüldüğü gibi eğitimde üst düzey ülkelerin uygulamaları ile ülkemizde yapılan çalışmaya katılan öğretmenlerin mesleki gelişim konusunda beklentileri aktif katılım ve kısa süreli eğitimden çok süreklilik arz eden uzun vadeli eğitimlere katılma isteği bağlamında örtüşmektedir.

Cömert (2018) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin hizmetiçi eğitime ilişkin görüşlerini içeren çalışmasında, hizmet içi eğitimlerin teorik ve çözüm üretmekten yoksun nitelikte olduğundan, yüzeysel ifadeler içerdiğinden ve öğretmenlerin katılımcı olarak dışlanmasından dolayı öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yüzden hizmetiçi eğitimlerin

öğretmenler için imza atarak katılmak zorunda oldukları bir formaliteye dönüştüğü çalışmada ifade edilen bir diğer bulgu olmuştur. Bu bulgular da çözümlere, farklı yöntem ve tekniklere odaklanan ve katılımcıları daha fazla içeren eğitimlerin önemine vurgu yapmaktadır.

Hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin teorik ve pratik bilgilerini ne kadar geliştirdiği ve değiştirdiğini inceleyen bir meta-sentez çalışmasında, içerik bilgisi veya uygulamasında ustalaşmanın yararlarının eğitmen tarafından tanıtımı, gösterimi ve açıklanması yapıldığında, aktif ve otantik öğretmen öğrenme deneyimleri içerildiğinde, öğretmenlere öğrenme deneyimlerini yansıtırma fırsatları sağlandığında, hizmet içi eğitim esnasında koç veya mentor destekleri ve geri bildirimleri olduğunda, hizmet içi öğrenmeyi güçlendirmek için uzun vadeli takip destekleri ve öğretmenlere yeterli süre ve yoğunluğa sahip hizmet içi eğitim sağlandığında hizmet içi mesleki gelişimin en etkili şekilde gerçekleştiği sonuçlarına varılmıştır (Dunst vd., 2015).

Bu bilgiler ışığında bu çalışmada ilkökul, ortaokul ve liselerde çalışan öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından kendilerine yönelik uygulanan hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin görüşleri nelerdir? problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğretmenlerin, Türkiye’de MEB tarafından uygulanmakta olan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

- Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin gerekliliğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- Hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılıma (gönüllü katılıp/ katılmama) ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- Hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımın özendiriciliği hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?
- Hizmet içi eğitim programlarının hedeflerinin öğretmenlerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılayıp/karşılamadığı hakkında öğretmen görüşleri nelerdir?
- Hizmet içi eğitim faaliyetlerinde öğretici olarak görevlendirilenlerin yetişkin eğitimi yeterliğine sahip olmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

2. Öğretmenlerin, Türkiye’de MEB tarafından uygulanmakta olan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin uygulanmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

- Öğrenmenin fiziksel ortamının yetişkinlere uygunluğuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
- Öğrenmenin psikolojik ortamının yetişkinlere uygunluğuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

3. Öğretmenlerin, Türkiye’de MEB tarafından uygulanmakta olan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?

- Hizmet içi eğitim faaliyetlerinde değerlendirme yapılmasına dair öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

4. Türkiye’de uygulanmakta olan hizmet içi eğitim faaliyetlerine ilişkin öğretmenlerin önerileri nelerdir?

- Öğretmenlerin uygulanmakta olan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesiyle ilgili önerileri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Antalya İli Muratpaşa İlçesinde kamuya bağlı ilkokul, ortaokul ve lisede görevli öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma deseninde yapılmıştır. Nitel araştırmaların “psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili derinlemesine bilgi sağlayan, geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara cevap bulmak için gerekli olan araştırma yöntemi olma özelliği taşıdığı” belirtilmiştir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2015). Nitel araştırmalar bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırmalarda bulguları desteklemek için belgeler, katılımcı görüşlerinden kesitler, vb. kullanılır ve örneklem seçiminin genellikle tesadüfi olmayıp, belli bir amaca yönelik belirlenir (Meriam, 2013).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilip araştırma yapılmasına olanak tanımaktadır (Büyüköztürk vd., 2015). Maxwell’e (2005) göre amaçlı örneklemede amaç; kişi, olay veya durumla ilgili araştırma konusu hakkında daha detaylı bilgi elde etmektir. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2009).

Araştırmanın çalışma grubunu; 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Antalya İli Muratpaşa İlçesindeki kamu okullarında (ilkokul, ortaokul ve liselerde) görev yapan 4156 öğretmen oluşturmaktadır. Muratpaşa ilçesinde görev yapan, çeşitli hizmet içi eğitim programlarına en az bir defa katılmış her bir öğretim kademesinden (ilkokul, ortaokul ve lise) beşer ve toplam 15 öğretmenle görüşme yapılmıştır (Tablo 1).

Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi konusunda görüşü alınan öğretmenlerin eğitim kademelerine göre dağılımıyla ilgili veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Görüşleri Alınan Öğretmenlerin Dağılımı

Eğitim Kademesi	Öğretmen	Görüşü alınan
İlkokul	1042	5
Ortaokul	1410	5
Lise	1704	5
Toplam	4156	15

Tabloda görüldüğü gibi toplam 4156 öğretmenin 1042’si ilkokulda, 1410’u ortaokulda ve 1704’ü lisede görevlidir. Bunların içinden hizmetiçi eğitim faaliyetlerine katılan öğretmenler arasından istekli olanlardan 5 ilkokul, 5 ortaokul ve 5 lise öğretmeniyle yarı yapılandırılmış sorularla görüşme (mülakat) yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış sorularla gerçekleştirilen görüşmede “hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi” konusunda öğretmenlerin görüşleri alınmış ve aynen bulgulara sunulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın problemine, alt problemlerine, değişkenlerin özelliklerine göre çeşitli ölçme araçlarıyla veriler toplanabilir. Duruma göre bir ya da birkaç ölçme aracı işe koşulabilir. Araştırmanın verileri görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme kişilerden belli bir konuda duygu ve düşüncelerini alma etkinliği olarak tanımlanabilir. Genellikle nitel araştırmada işe koşulur. Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşme teknikleri vardır (Sönmez ve Alacapınar, 2016).

Araştırmanın verileri görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme tekniklerinden Odak Grup Görüşmesi kullanılmıştır. Odak Grup Görüşmesi, araştırmanın odaklandığı konuyla ilgili az sayıda kişinin bir araya getirilmesiyle oluşturulur (Şencan 2005). Bir odak grupta olması gereken optimum kişi sayısı 6-8 veya 6-12'dir (Şencan, 2005; Yıldırım ve Şimşek 2006). Fakat, nitel araştırmalarda geçerli olabilecek ve her araştırmaya uyabilen örneklem belirleme yöntemleri sunmanın mümkün olmadığı ve bazen bir bireyin araştırmanın örneklemi oluşturabileceği belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek (2006). Görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacılar tarafından literatür taranıp (Miser vd., 2006; Barnard, 2004; Asiya, 2016) kavramsal çerçeve oluşturulduktan, ön görüşme yapıldıktan sonra uzmanların da görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Tercih edilen yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırma soruları ve alanyazındaki bilgiler doğrultusunda "Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi ve çözüm önerileri" konularını ele alan sorular yer almıştır.

Görüşme formundaki sorular hazırlanırken, iç geçerliği sağlamak üzere eğitim bilimleri alanında görev yapan ikisi Akdeniz Üniversitesinde ve üçü Bartın Üniversitesinde görev yapan toplam beş uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanların önerileri doğrultusunda görüşme formu düzenlenmiştir. Asıl uygulamaya geçmeden önce araştırma evreni dışında yer alan gönüllü katılımcılar ile görüşülerek soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Ön uygulama sonuçları doğrultusunda sorular tekrar gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öncelikli olarak katılımcılara çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olarak katılanlarla görüşme yapılmıştır. Görüşme, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği bir ortamda ve kendilerinin uygun buldukları zaman dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların tercihinine göre ses kaydı ya da yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

Araştırma süreci sonrasında elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulurlar. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Betimsel analizle görüşme yapılan bireyleri tanıtıcı bulgular değerlendirilir, içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya çalışılır; birbirine benzediği ve birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanır. İçerik analiziyle katılımcıların görüşlerinin içerikleri sistematik olarak tanımlanmaktadır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010, 322).

Odak grup görüşmesi yoluyla toplanan nitel verilerin çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin ardından ses kayıtları ve yazılı kayıtlar araştırmacılar tarafından ikişer kez dinlenmiş ve okunmuş, ses kayıtlarının yazılı dökümü yapılmıştır. Bu çalışmada temalar araştırma sorularına göre organize edilmiş, bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilerek tanımlamalar yapılmış ve araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır. Araştırmada görüşlerine başvuru katılımcıların kimlik bilgilerini gizli tutmak amacıyla kodlama Ö1, Ö2., şeklinde yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Türkiye’de MEB Tarafından Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Planlanmasına İlişkin Bulgular

3.1.1. Öğretmenlere ilk olarak “Hizmet içi eğitim gerekli midir? Gerekli ise hizmet içi eğitimi gerekli kılan nedenler nelerdir? Eğer gereksiz olduğunu düşünüyorsanız bunun nedenleri nelerdir?” sorusu sorulmuş ve onlardan yanıtlar alınmıştır.

Alınan cevaplar doğrultusunda, bütün katılımcılar, hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu belirtmiştir. Hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu düşünen öğretmenlere hizmet içi eğitimi gerekli kılan nedenlerle ilgili görüşleri sorulmuştur.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı yeniliklerden haberdar olma, müfredat değişikliği, mesleki gelişim, eğitim öğretimdeki güncel uygulamaları öğrenme, bilgi paylaşımı, bilgilerin tazelenmesi ve birikimi, eğitim-öğretimdeki verimin artırılması, etkileşim, yöntem ve tekniklerden haberdar olma, eksikliklerin giderilmesi gerektiği şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda katılımcıların bazılarının cevapları aşağıdaki gibidir:

Ö 1: “Elbette gereklidir. Birey hergün gelişen ve değişen bir dünyada yaşıyor. Değişimi takip edebilmek ve bilgi paylaşımı açısından önemsiyorum.”

Ö 4’te konuya benzer şekilde yaklaşmıştır. “Hizmet içi eğitim kursları gereklidir. Yenilenen uygulamalar ve gelişmeler zorunlu kılmaktadır.”

Ö5: “Hizmet içi eğitimin öğretmenler için gerekli olduğuna inanıyorum. Yeni programların, yöntem ve tekniklerin anlatılması öğretmenlerin bilgilerini yenilemesini ve tanışmalarını da sağlıyor. Hizmet içi eğitim farklı bölgelerde yapılması öğretmenlerin o bölgeyi tanımasına faydası oluyor.”

Ö6: “ Hizmet içi eğitim gereklidir. Çünkü dünya her anlamda sürekli gelişim ve değişim içindedir. Durum böyleyken kişinin de kendisini sürekli olumlu yönde değiştirmesi ve geliştirmesi gereklidir.”

Ö8: “Gereklidir. Çalışanların alanında gelişmeleri takip edebilmesi açısından önemlidir.”

Ö10- “Kesinlikle gereklidir. Eğitim sürekli değişen bir olgudur ve kişisel gelişimin farkındalığı içinde önemlidir.”

Ö15- “Hizmet içi eğitimin gerekliliğine inanıyorum. Hizmet içi eğitim şüphesiz gereklidir. Yeni gelişmelerin tanıtılması için önemlidir. Mesleki gelişimi izlemek ve değişen dünya koşullarını anlamak önemli”

3.1.2. Öğretmenlere ikinci olarak, “Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine gönüllü olarak katıldığını düşünüyor musunuz? Eğer öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine gönüllü olarak katılmadığını düşünüyorsanız bunun temel nedenleri nelerdir” soruları sorulmuştur.

Öğretmenlerin tamamına yakını hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımın gönülsüz olduğunu düşünmektedir. Hizmet içi eğitime katılımın gönülsüz olduğunu belirten öğretmenlerin sıraladığı nedenler; katılımda zorunluluk olması, sunumda görevli kişilerin yetersiz olması, eğitimin ilgi alanına girmemesi, kurs ve seminerlerin zamanı, fiziksel mekan, anlatılan konular, eğitim ödenekleri, mesai saatleri dışında olması, yoğun ders programının getirdiği yorgunluk, kuru ve sıkıcı bir anlatım olarak sıralanmıştır. Konu ile ilgili kimi öğretmen görüşleri şöyledir;

Ö3: “Hayır. Çünkü faaliyetler amaç ve gelişmekten uzaktır. Yapmış olmak için yapılmaktadır.”

Ö4: “Hayır. Şahsen pek gönüllü katılmıyorum ama bu konudaki ihtiyaçlarım dışarıdan kendimi eğiterek gidermeye çalışıyorum. Bakanlık planlamayı yapıp, öğretmene dayatması gönüllülüğü ortadan kaldırır.”

Ö5: “Hizmet içi eğitim faaliyetlerine öğretmenlerin istekleri dahilinde olursa gönüllü olarak katılıyor. Hizmet içi eğitim faaliyetinin yapıldığı yer, anlatılan konular öğretmenin gönüllü olarak katılmasını sağlıyor.”

Ö6: “İl düzeyinde gönüllü olarak katılmıyorlar. Neden olarak, zaman, eğitim ödenekleri ve mesai saatleri dışında olması.”

Ö7: “Gönüllü katıldığını sanmıyorum. Eğitimlerin mesai saatleri dışına sarkması, insanların katılmak istememesine sebep olmaktadır.”

Ö9: “Düşünmüyorum. Çünkü gereksiz bulunuyor. Zamanlama iyi yapılır ve ilgi çekici konular üzerine eğitimler yapılırsa ve gönüllülere yapılırsa uygun olur.”

Ö12: “Hayır, gönüllü olarak çoğunluğu katılmıyorlar. Maalesef, temel nedeni bu eğitimlerin sadece prosedür gereği yapıldığını düşünüyor olmaları.”

Bir diğer katılımcı, Ö10 duruma farklı bir perspektiften bakarak şunları belirtmiştir:

Ö10 : “Bazı öğretmenler gönüllü olarak katılmıyor. Her şeyi biliyoruz diyerek gerek görmüyorlar. Ama her hizmet içi eğitimin faydalı olacağını düşünüyorum.”

3.1.3. Katılımcılara üçüncü olarak **“Hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımı özendirici buluyor musunuz? Neden?”** soruları sorulmuştur.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu hizmet içi faaliyetlere katılımı özendirici bulmadıkları yönünde görüş bildirmektedir. Neden özendirici bulmadıklarının nedenlerini; eğitimin bir artı değeri olmaması, eğitim merkezlerinin imkanlarının fiziki olarak yetersiz olması, mesai saatleri içinde olması, göstermelik olduğunu düşünmeleri, zamanlamanın iyi yapılmaması, gönüllülük esası olmaması, sıkıcı bir süreç olması, amaca ulaşılmayan bir durum olması şeklinde sıralamaktadırlar. Konu ile ilgili kimi öğretmen görüşleri şöyledir;

Ö1: “Hayır, özendirici bulmuyorum. Daha özendirici ve cazip hale getirilmesi için katılımcılara artı değer sağlamalıdır.”

Ö2: “Özendirici bulmuyorum. Çünkü, eğitim merkezlerinin imkanlarının fiziki olarak yetersiz olduğunu düşünüyorum.”

Ö3- “Bulmuyorum. Genellikle mesai saatleri içinde olmaktadır. Oysa mesai saatleri dışında ve uygulamalı olmalıdır. Zamanlamada ve eğitim yerinde sorunlar olabiliyor.”

Ö4: “Kesinlikle hayır. Göstermelik olduğunu düşünüyorum. Gerekli ve inandırıcı değil”

Ö7: “Hizmet içi faaliyetlere katılımı özendirici bulmuyorum. Çünkü zamanlama iyi yapılmıyor. Sonuç elde edilmiyor. Çoğunlukla amaca ulaşılmayan bir durum.”

Birkaç katılımcı hizmet içi eğitimlere katılımı özendirici bulduğu yönünde görüş belirtmektedir. Özendirici bulma sebepleri olarak; programın güzel hazırlanması, isteğe bağlı olması, hizmet puanına bağlı olması ve az katılanların şansının daha fazla olması, öğrenilen birçok şeyin sınıflarda uygulanması şeklinde görüş belirtmektedirler. Konu ile ilgili kimi katılımcı görüşleri şöyledir;

Ö10 “Evet, özendirici buluyorum. İsteğe bağlı, puana bağlı, az katılanın şansı daha fazla.”

Ö11: “Hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımı özendirici buluyorum. Çünkü kendim branşımla ilgili faaliyetlere katıldıktan sonra öğrendiğim birçok şeyleri sınıflarımda uyguluyorum ve bunu öğretmen arkadaşlarımla da paylaşıyorum.

Ö13 “Bazen il dışı faaliyetler özendirici olabilir. Farklı yerler tanıma açısından.”

3.1.4. Katılımcılara dördüncü olarak “**Hizmet içi eğitim programlarının hedefleri katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır? Eğer karşıladığını düşünüyorsanız bunun nedenleri nelerdir? İhtiyaçları karşılaması ile ilgili önerileriniz nelerdir?**” soruları sorulmuştur.

Katılımcıların çoğunluğu hizmet içi eğitim programlarının hedeflerinin katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamadığı yönünde görüş bildirmiştir. Bunun nedenlerini ise eğitimlerin ciddiye alınmaması, kalabalık ve uzun süreli, zorunlu eğitimlerin çekici olmaması, eğitimlerin baştan sona göstermelik olarak yapılması olarak sıralamışlardır. Konu ile ilgili kimi öğretmenler düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Ö10: “Hizmet içi eğitim programları il içinde yapıldığında öğrenme ihtiyaçlarını karşılamıyor. Çünkü eğitim ciddiye alınmıyor. Gerekli önem gösterilmiyor.

Ö11: “Eğitim planlanması yapılırken süre ve sayının planlanması önemli. Kalabalık ve uzun süreli eğitim çekici olmuyor.”

Ö12: “İhtiyaçları karşılamamaktadır. Çünkü zorunlu ve kalabalık gruplara verildiği için eğitim ihtiyaçları karşılamıyor.

Ö15: “Hedefleri öğrenme ihtiyacı karşılamak olsa da yapılan eğitimler bazen baştan sona, sadece saatleri doldurmak şeklinde geçmektedir. Yapılan işin özenli yapılması gerekir.”

İhtiyaçların karşılanması konusundaki önerileri ise yenilik ve gelişmeleri yakından takip edebilecek yeni öğrenme stillerinin geliştirilmesi, herhangi bir yerde ihtiyaçları karşılamış olan hedeflerin tercih edilmesi, hizmetiçi eğitimin zaman sınırı olmaksızın uygulama aşamasında da devam etmesi şeklinde olmuştur. Konu ile ilgili kimi öğretmenler düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Ö1: “Yenilik ve gelişmeleri yakından takip edebilecek yeni öğrenme stilleri geliştirilmeli.”

Ö3: “Hizmet içi eğitimde görevli sunularda daha deneyimli kişilerin görevlendirilmesini düşünüyorum.”

Ö4: Herhangi bir yerde ihtiyaçları karşılanmış olanlar tercih edilirse talep ve iyi sonuç alma artacaktır.”

3.1.5. Katılımcılara “**Hizmet içi eğitim faaliyetleri planlanırken, hizmet içi eğitim faaliyetlerini yürütecek olan öğreticilerin yetişkin eğitime sahip olması gerekli midir? Hizmet içi eğitimi yürütecek olan eğitim görevlilerinin seçiminde nelere dikkat edilmelidir?**” soruları sorulmuş ve onlardan yanıtlar alınmıştır.

Katılımcıların tamamı, öğreticilerin yetişkin eğitimi konusunda uzman olmaları gerektiği yönünde görüş belirtmektedir. Hizmet içi eğitimi yürütecek olan eğitim görevlilerinin seçiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda katılımcılar; hitap edilen kitlenin eğitimci olduğunun dikkate alınması, eğitimi veren kişinin alanında uzman olması, donanımlı olması, yeterli bilgi ve beceriye sahip olması, eğitimi eğlenceli hale getirmesi, kişisel iletişimde iyi olması, yetişkine hitap etmenin daha düşük yaş seviyesine hitap etmekten farklı olduğunun bilincinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili bazı katılımcı görüşleri şöyledir.

Ö1: “Evet, alanında yeterli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmalı. İnsan ilişkileri güçlü, pozitif ve etkileyici hitap gücü ve güçleri olmalıdır.”

Ö6: “Hizmet içi eğitim faaliyetini yürütecek kişinin yetişkin eğitime sahip olması gereklidir. Yoklama alırken öğretmenlere öğrenci gibi kızılabilir, sesini yükseltiyor. Öğretmenleri kırabiliyor ve böylece katılım azalıyor. Öğretmenlere astları imiş gibi davranıyorlar.”

Ö7: “Öğreticilerin yetişkin eğitime sahip olmaları gereklidir. Eğitim vereceği konuda donanımlı olmalıdır. Öğreticiler vereceği eğitimin süresine riayet etmelidir. Bazen öngörülen süre kadar değil, daha kısa süre eğitim verebilmektedirler.”

Ö8: “Hizmet içi eğitimi yürütecek olan kişiler konu ile ilgili donanımlı, yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekir. Çünkü yeterli bilgiye sahip olmadıkları zaman eğitim amacına ulaşamaz.”

Ö15: “Yetişkin eğitime sahip olması gerekiyor. İletişim ve yaklaşım açısından. Akademik anlamda alanında uzman olması faydalı olur. Bir seminerle öğretici olup verimli olamayanlar alabiliyor. Hizmet içi eğitimi verecek kişilerin gerekli yetkinliğe sahip olması gerekir. Onca zamanı boşa geçirmemek gerçek anlamda bir şeyler öğrenmek önemlidir. Eğiticilerin konu hakimiyeti, anlatım yeterliği, mimikleri kursun öğretme değerini ekilemektedir.”

3.2. Türkiye’de MEB Tarafından Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Uygulanmasına İlişkin Bulgular

3.2.1. Katılımcılara, “Hizmet içi eğitim programları uygulanırken, yetişkin eğitimi için önemli olan öğrenmenin fiziksel ortamının yetişkinlere uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Uygun olmadığını düşünüyorsanız bunun nedenleri nelerdir?” soruları sorulmuş ve yanıtlar alınmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu, öğrenmenin fiziksel ortamının yetişkinlere uygun olmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Neden olarak; sınıfların kalabalık olması, küçük olması, çok soğuk ya da çok sıcak olması, havasız olması, eğitimi veren kişilerin ses tonunun katılımcılara ulaşamamasını belirtmişlerdir. Bu konuda katılımcıların bazılarının görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Ö1: “Mahalli hizmet içi eğitim programlarında mahalli olarak seçilen okullar fiziki olarak uygun değil. Bakanlığımızın hizmet içi eğitim merkezleri donanım olarak çok güzel ve işlevsel.”

Ö4: “Hayır. 100-200 kişi bir salona toplanarak hizmet içi eğitim verilmez.”

Ö5: “Hizmet içi eğitim programı uygulanırken ortamın yetişkinlere uygun olmuyor. Dar bir yer veya ısıtma, soğutma ortamı uygun olmuyor. Güzel bir ortamda eğitim verilirse daha başarılı olur.”

Ö13: “Bazı eğitim mekanları uygun olmayabiliyor. Havasız, küçük ortamlarda olabiliyor.”

Ö15: “Hayır. Fiziksel ortamın sağlıklılığı eğitim ortamını sağlıklı kılacaktır.”

3.2.2. Katılımcılara, hizmet içi eğitim programları uygulanırken, yetişkin eğitimi için önemli olan öğrenmenin psikolojik ortamının yetişkinlere uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Uygun olduğunu düşünüyorsanız bunun nedenleri nelerdir? soruları sorulmuş ve onlardan yanıtlar alınmıştır.

Katılımcıların neredeyse tamamına yakını, yetişkin eğitimi için önemli olan öğrenmenin psikolojik ortamının yetişkinlere uygun olmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Bunun nedeni olarak katılımcılara teşvik edici davranılmaması, öğrenci psikolojisine sokulmaları, süre konusunda yetersizlik yaşanması gibi nedenler katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu konuda öğretmenlerin bazılarının görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Ö1: “Hayır. Öğreticiler katılımcılara karşı teşvik edici davranmıyorlar”

Ö2: “Öğrenci psikolojisine sokuluyoruz. Kasıntı bir ortam sıkıcı geliyor bizlere.”

Ö3: “Uygun olmadığını düşünüyorum. Ele alınan konunun öğrenilmesi için süre yetersiz kalmakta”

Ö4: “Gördüğü hizmet içi eğitimin öğretmene olumlu sonuçlar doğuracağını hissettirmek gerekir.”

Ö5: “Kurs yerine göre, eğitmen durumuna göre, içeriğe göre değişmektedir.”

Ö6: “Hayır. Sağlıklı bir iletişim kurulamamaktadır.”

Ö14: “Psikolojik ortam olarak yorucu geçen ders saatlerinin ardından yapıldığı takdirde pek faydalı olduğuna inanmıyorum.”

3.3. Türkiye’de MEB Tarafından Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin öğretmenlere üç soru sunulmuştur.

3.3.1. Öğretmenlere, “**Hizmet içi eğitim programlarında değerlendirme yapılmasını uygun buluyor musunuz? Neden?**” soruları sorulmuş ve yanıtlar alınmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu hizmet içi eğitim programlarında değerlendirme yapılmasını uygun bulmaktadır. Hedeflere ne kadar ulaşıldığının, programın verimli ve ihtiyaca yönelik olup olmadığının, eğitimin kişilere ne kadar katkıda bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekliliği buna neden olarak katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Konuyla ilgili kimi katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir.

Ö3: “Öğrenilenlerin amaca uygun olup olmadığı için değerlendirme yapılabilir.”

Ö5: “Uygun buluyorum. Çünkü, hedefe ulaşıp ulaşılmadığının tespiti için önemli görüyorum. Dinlemeyi de etkili kılıyor.”

Ö6: “Uygun buluyorum. Bu hem kişinin eğitim boyunca kendini ne derece yetiştirebildiğini görmesine yardımcı olur, hem de öğrenciye verdiği eğitimin kişiler üzerinde ne kadar katkı sağladığını görmesine ışık tutar. Ancak yapılan değerlendirme uyduruk olmamalıdır.”

Ö7: “Değerlendirme yapılmasını doğru buluyorum. Ne kadar öğrenildiğini görmek için.”

Ö8: “Uygun buluyorum. Çünkü hedefin gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilmeli.”

Ö10: “Olabilir. Eğitimin hedeflerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmesi güzel.”

Ö11: “Evet, uygun buluyorum. Değerlendirme yapılırsa öğrenme seviyelerini ölçebiliyoruz. Kursun amacına ulaşp ulaşmadığını öğrenmek için yapılmalıdır.”

Ö14: “Yapılmalıdır. Eğitime katılanların neleri anlayabildiği ya da nelerin anlatılabildiğini görmek açısından önemlidir.”

3.3.2. Katılımcılara, “**Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi sürece dayalı mı yoksa sonuca dayalı mı yapılmalıdır? Neden?**” soruları sorulmuştur.

Katılımcıların bir kısmı hizmet içi eğitim programlarında değerlendirmenin sürece dayalı olarak yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna neden olarak da sonuç almanın zor olduğu ifade edilmiştir. Konu ile ilgili kimi katılımcı görüşleri şöyledir:

Ö3: “Bence sürece dayalı olmalıdır. Çünkü sonuç almak her zaman daha zordur.”

Ö8: “Sürece dayalı olmalıdır. Sonuçların alınması uzun bir süre alabilir.”

Bununla beraber katılımcıların bir kısmı ise, hizmet içi eğitim programlarında değerlendirmenin sonuca dayalı olarak yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna neden olarak da eğitimin başarıya

ulaşıp ulaşmadığının kontrol edilmesinin fayda sağlayacağı ifade edilmiştir. Konu ile ilgili kimi katılımcı görüşleri şöyledir:

Ö2: “Değerlendirmenin sonuca dayalı olması daha yararlı olur. Eğitimin başarılı mı yoksa başarısız mı olduğunun değerlendirilmesi faydalı olur.”

Ö11: “Sonuca dayanmalıdır. Hizmet içi eğitimin okullardaki uygulamalarına bakarak değerlendirilmelidir.”

Katılımcıların bir kısmı da hizmet içi eğitim programlarında değerlendirmenin hem sürece hem de sonuca dayalı olarak yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna neden olarak da öğrenmenin zaman alması ve kontrolünün gerekliliği ile süreçte eksik kalan yönlerin tamamlanması gerekliliği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

3.4. Türkiye’de Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Önerilere Ait Bulgular

Bu araştırma kapsamında görüş alınan öğretmenlerden hizmetiçi eğitim faaliyetlerine ilişkin önerilerini de belirtmeleri istenilmiştir. Görüş alınanlar, hizmetiçi eğitimin üç aşamasına ilişkin olarak birçok öneride bulunmuşlardır. Bu önerileri içeren özet tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2: Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Önerileri

Planlamasıyla ilgili Öneriler	Uygulamasıyla ilgili Öneriler	Değerlendirilmesiyle ilgili Öneriler
<p>Çağın getirdiği yeni öğrenme alanlarına yönelik olmalıdır.</p> <p>Gönüllülük esasına ve faaliyete katılan kişilerin sosyal yönden de ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verilmelidir.</p> <p>Öğretmenlerin görüşleri alınarak planlanmalıdır.</p> <p>Öğretmenlerin branşlarına özgü hizmet içi faaliyetlerin planlanması gerekir.</p> <p>Katılıma gönüllü olanlar önceden belirlenmeli. Planlama yapıldıktan sonra bunlar arasından seçilmelidir.</p> <p>Eğitimler ihtiyaçlara yönelik olmalıdır.</p> <p>Öğretmenler için seminer zamanlarında veya uygun zamanlarda faaliyetlerin planlanması gerekir.</p> <p>Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin zamanlamasına (saatler) dikkat edilmesi gerekir.</p> <p>Planlamalar sene başından yapılarak, hangi öğretmenin hangi hizmet içinde bulunması planlanmalıdır.</p> <p>En az iki yıl önceden planlanmalı ve duyurulmalıdır.</p>	<p>Uygun zaman, uygun ortam ve istekli eğitimcilerle bu faaliyetler daha verimli olur.</p> <p>Alanında uzman, uygulama basamaklarında görevli kişilerce zaman sınırlaması olmaksızın verilmelidir.</p> <p>Kesinlikle öğreticiler alanında uzman olmalı. Her soruya yanıt verebilmelidir.</p> <p>Ciddiye alınmalı. Hizmet içi eğitim öğretmene artı değer olarak yansıtılmalı. Hizmet içi eğitimler bir kısım öğretmen değil, bütün öğretmenlere uygulanmalı.</p> <p>Branşlara yönelik olarak her 2-3 yılda bir yapılmalıdır.</p> <p>Alanında uzman kişilerce yapılmalı. Katılımcılara ekstra yük bindirmemelidir.</p> <p>Eğitimdeki yeniliklere uygun ve bazen de gönüllülük esasına uygun yapılması gerekir.</p> <p>Eğitim faaliyetlerinin düzenlendiği ortam rahat, güzel ve ilgi çekici bir yer olmalıdır</p>	<p>Yazılı olarak soru-cevap şeklindeki değerlendirilmenin havada kalacağından, değerlendirmenin sınavla değil yaparak ve yaşayarak öğrenme modeline göre olmalıdır.</p> <p>Değerlendirmenin, alınan eğitimin uygulamaya yansımalarının değerlendirilmesi olarak yapılması anlamlı olacaktır.</p> <p>Verilen hizmet içi eğitim faaliyetlerinin hedef kitledeki gelişimi takip edilebilir, veriler toplanabilir ve değerlendirilebilir olmalıdır.</p> <p>Değerlendirme not vermek gibi değil de daha çok öğrenmeler ve uygulamalar üzerine olmalıdır.</p>

Tablo 2’de görüldüğü üzere, öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine planlamasına ilişkin önerileri içeriğe, zamanlamaya, süreye ve hedef gruba yönelik yapılmıştır. Bu bağlamda katılımcılar planlamanın önceden yapılmasını ve duyurulmasını, içeriğinin branşlara uygun ve güncel ihtiyaçlara uygun olarak belirlenmesini, öğretmenlerin sosyal ihtiyaçlarının da dikkate alınmasını ve katılımın gönüllülük temelli olmasını önermişlerdir. Uygulamaya yönelik öneriler ise genellikle eğiticilerin ve eğitim mekanının niteliğine yönelikken, değerlendirmeye yönelik öneriler ise sonuçtan çok sürecin değerlendirilmesine yöneliktir. Katılımcılar önerilerinde eğiticilerin alanlarında uzman olmaları gerektiğine ve eğitim ortamının rahat ve ilgi çekici nitelikte olması gerektiğine vurgu yaparak değerlendirmeninse takip edilebilir ve ölçülebilir veriler sağlayabilecek nitelikte olmanın yanısıra daha çok uygulamaya dayanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4. Sonuç ve Tartışma

Türkiye’de MEB tarafından öğretmenlere yönelik uygulanan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin mevcut durumunu ortaya koymak, uygulamada yaşanan sorunları ortaya çıkarmak ve bu sorunlara çözüm önerilerini belirlemek amacı ile yapılan bu nitel çalışmamın sonuç bölümü araştırmanın amaçlarına hizmet eden sorular ve katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular üzerinde yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalarda, araştırma sonuçları katılımcılara ait sonuçlardır, evrene genellenemez. Niteliksel araştırmalarda olasılıklı örnekleme yapılmadan genellikle az sayıda kişiyle çalışılır ve kesin sonuçlara varma ya da sonuçların topluma genellenmesi kaygısı güdülmez (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 48-65). Bu nedenle bu araştırmanın sonuçları da evreni temsil etmemektedir. Araştırmacılar tarafından ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiş ve öneriler belirtilmiştir.

4.1. Türkiye’de MEB Tarafından Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Planlanmasına İlişkin Sonuçlar

4.1.1. Hizmet İçi Eğitimin Gerekliliğine İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin yaşamboyu öğrenmelerini sağlamanın kurumsallaşmış biçimi hizmet içi eğitimidir. Araştırmaya katılan ilkökul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlerin hepsi hizmet içi eğitim faaliyetlerinin gerekliliğiyle ilgili olumlu görüş belirterek bu yargıyı desteklemişlerdir. Öğretmenler için hizmet içi eğitimi gerekli kılan nedenlerden en önemlileri olarak; öğretmenlerin büyük bir kısmı yeniliklerden haberdar olma, müfredat değişikliği, mesleki gelişim, eğitim öğretimdeki güncel uygulamaları öğrenme, bilgi paylaşımı, bilgilerin tazelenmesi ve birikimi, eğitim-öğretimdeki verimin artırılması, etkileşim, yöntem ve tekniklerden haberdar olma, eksikliklerin giderilmesini belirtmişlerdir.

4.1.2. Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerine Gönüllü Katılıp/Katılmamaya İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımı genelde gönülsüz olmakla birlikte bazen gönüllü olarak gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan on beş öğretmenden biri hariç diğerleri, hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımın gönülsüz olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Sadece bir öğretmen, hizmet içi eğitim faaliyetlerinin bazılarında gönüllü katıldıklarını belirtmiştir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin yaşamboyu öğrenmenin ihtiyaç temelli bir süreç olması gerektiğini düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılmak istememe nedenlerinden en önemlileri katılımda zorunluluk olması, sunumda görevli kişilerin yetersiz olması, ilgi alanlarına girmemesi, kurs ve seminerlerin zamanı, fiziksel mekanı, anlatılan konular, eğitim ödenekleri, mesai saatleri dışında olması, yoğun ders programının getirdiği yorgunluk, kuru ve sıkıcı bir anlatım şeklinde sıralanmaktadır.

4.1.3. Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Katılımı Özendiriciliğine İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun hizmet içi faaliyetlere katılımı özendirici bulmadığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerini özendirici bulmama nedenlerinden en önemlileri artı değerinin olmaması, eğitim merkezlerinin imkanlarının fiziki olarak yetersiz olması, mesai saatleri içinde olması, göstermelik olduğunu düşünmeleri, zamanlamanın iyi yapılmaması, gönüllülük esaslı olmaması, sıkıcı bir süreç olduğunu düşünmeleri, amaca ulaşılmamasını düşünmeleri olarak tespit edilmiştir. Özen (2006) tarafından yapılan çalışmada, hizmet içi eğitim programlarının uygulamada ciddi olmadığı, öğretilerin çoğunlukla teori ile ilgili olduğu, çok az uygulama olduğu, programların zamanlamasının uygun olmadığı ve fiziksel ve teknolojik olanakların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları bizim çalışmamızın sonuçlarına paralellik göstermektedir.

Birkaç katılımcının hizmet içi eğitimlere katılımı özendirici bulduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılımı özendirici bulma nedenlerinden en önemlileri olarak programın güzel olması, isteğe bağlı, puana bağlı, az katılanların şansı daha fazla, öğrendikleri birçok şeyi sınıflarda uygulama fırsatı bulmaları ve bunu öğretmen arkadaşları ile de paylaşmaları şeklinde katılımcılar görüş belirtmişlerdir.

4.1.4. Hizmet İçi Eğitim Programlarının Hedeflerinin Katılımcıların Öğrenme İhtiyaçlarını Karşılıyıp /Karşılama Hakkındaki Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Hizmet içi eğitim programlarının hedeflerinin katılımcıların büyük çoğunluğunun öğrenme ihtiyaçlarını karşılamadığı belirlenmiştir. Hizmet içi eğitim programlarının, katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamama nedenlerinden en önemlileri zaman sınırı olması, planların tepeden yapılması, eğitimin ciddiye alınmaması, yapılan işin özenli yapılmaması şeklinde sıralanmaktadır.

4.1.5. Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri Planlanırken, Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerini Yürütecek Olan Öğreticilerin Yetişkin Eğitime Sahip Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Katılımcıların tamamı, öğreticilerin yetişkin eğitimi konusunda uzman olmaları gerektiği yönünde olumlu görüş bildirmiştir. Öğretmenler, yetişkin eğitimi konusunda uzman olmayı gerekli kılan nedenlerden en önemlileri olarak hitap edilen kitlenin eğitimci olması, eğitimin eğlenceli hale getirilmesi ihtiyacı, yetişkine hitap etmenin daha düşük yaş seviyesine hitap etmekten farklı olması gibi nedenleri belirtmişlerdir.

Bu araştırmada öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanmasına yönelik görüşleri Başaran'ın (1985) hizmet içi eğitimden istenen sonuçlara ulaşılması için eğitimin süreklilik, kapsamlılık, isteklilik, katılma, uygunluk ve özendirici ortam şeklinde belirlenen ilkeler çerçevesinde planlanması gerektiği görüşü ile paraleldir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerin planlanmasına yönelik görüşleri aynı zamanda Günbayı ve Taşdoğan'ın (2012) "İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Programları Üzerine Görüşleri: Bir Durum Çalışması" adlı çalışmasındaki ilköğretim okulu sınıf ve branş öğretmenlerinin hizmet içi eğitim programlarına katılım gönüllü olmalı, hizmet içi eğitim programlarının çeşitleri artırılmalı, hizmet içi eğitim programlarını sunan kişiler iletişim becerilerine sahip olmalı, hizmet içi eğitim programları öğretmenlerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmeli, hizmet içi eğitim programlarını sunan kişiler daha önceden hazırladıkları materyalleri sadece okumamalı şeklindeki görüşleriyle de tutarlılık göstermektedir.

4.2. Türkiye’de Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Uygulanmasına İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Hizmet içi eğitim programının ikinci aşaması uygulamadır. Bu aşamada hizmet içi eğitimin bir yetişkin eğitimi süreci olduğu akılda tutulmalıdır. Yetişkinlerin öğrenme özelliklerinin farklı olması, onların eğitiminde bu özelliklere dikkat çeken öğretim ilkelerine uyulmasını gerektirir (Miser,1999, 27).

4.2.1. Hizmet İçi Eğitim Programları Uygulanırken, Yetişkin Eğitimi İçin Önemli Olan Öğrenmenin Fiziksel Ortamının Yetişkinlere Uygunluğuna İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Öğretmenlerin neredeyse tamamı, öğrenmenin fiziksel ortamının yetişkinlere uygun olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Uygun olmamama nedenlerinden en önemlileri olarak; sınıfların kalabalık olması, küçük olması, çok soğuk ya da çok sıcak olması, havasız olması, eğitimi veren kişilerin ses tonunun katılımcılara ulaşamamasını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, öğrenmenin fiziksel ortamının, öğretmenlerin (yetişkinlerin) öğrenmesine, olması gerektiği ölçüde uygun olmadığını göstermektedir.

4.2.2. Hizmet İçi Eğitim Programları Uygulanırken, Yetişkin Eğitimi İçin Önemli Olan Öğrenmenin Psikolojik Ortamının Yetişkinlere Uygunluğuna İlişkin Görüşlerle İlgili Sonuçlar

Öğrenmenin psikolojik ortamının yetişkinlere uygunluğunun sağlanması için belirleyici olan yetişkin eğitiminde uyulması gereken öğretim ilkelerine uygun davranılıp davranılmadığı konusunda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu, öğrenmenin psikolojik ortamının yetişkinlere uygun olmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Uygun olmamama nedenlerinden en önemlileri korku ve çekingenlik hissi, öğrenci psikolojisine sokulmak, kasıntı bir ortamın sıkıcı gelmesi, öğreticilerin katılımcılara karşı teşvik edici davranmaması, ele alınan konunun öğrenilmesi için sürenin yetersiz kalması şeklinde belirtilmiştir. Bu sonuçlar hizmet içi eğitim programlarının psikolojik ortamının olması gereken ölçüde uygun olmadığını ortaya koymaktadır.

Bizim araştırmamızda öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik görüşleri Yalın’ın (2001) “Hizmet İçi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasındaki kursiyerlerin hizmet içi eğitim programlarının daha nitelikli hale getirilmesine ilişkin önerilerden sınıflardaki öğrenci sayısı daha az olmalıdır, programlar kursiyerlerin yeme, dinlenme, sosyal faaliyetlerde bulunma gibi konularda problemle karşılaşmayacakları yerlerde düzenlenmelidir, yatacak yerler ve derslikler temiz olmalıdır, program süresi, gereğinden kısa ya da uzun tutulmamalıdır, kursiyerler seviyelerine göre gruplandırılmalıdır şeklindeki görüşleriyle örtüşmektedir.

4.3. Türkiye’de Uygulanmakta Olan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesine İlişkin görüşlerle İlgili Sonuçlar

Hizmet içi eğitim sürecinin üçüncü aşaması değerlendirmedir. Bu son aşama iki yönden önemlidir. Birincisi, uygulanan programın etkililiğini belirlemek ve programın daha etkili hale getirilebilmesine yönelik öneriler geliştirmek için gerekli verileri elde etmek için yapılır (Yalın, 2001). İkincisi ise, eğitsel faaliyetler ile bu faaliyetler sonucu gerçekleştirilecek uygunluk derecesinin saptanmasına yardımcı olmasıdır (Kalkandelen, 1979, 98).

4.3.1. Katılımcıların, Hizmet İçi Eğitim Programlarında Değerlendirme Yapılmasını Uygun Bulup/Bulmama Hakkındaki Görüşleri İle İlgili Sonuçlar

Araştırmaya katılan ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlerin nerdeyse tamamı hizmet içi eğitim programlarında kursun sonunda değerlendirme yapılmasını uygun buldukları yönünde görüş bildirmiştir. Uygun bulma nedenlerinden en önemlileri olarak hizmet içi eğitim faaliyetlerinden edinilen bilgi, beceri ve kazanımların sonraki zamanlarda kullanılacak olması, programın amacına ulaşmış olmasının dönütünün alınması gerekliliği, programın verimli ve ihtiyaca yönelik olup olmadığının katılımcılara sorularak öğrenilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Bunlar sayesinde hem kişinin eğitim

boyunca kendini ne derece yetiştirebildiğini görmesinin mümkün olacağı, hem de öğrenciye verilen eğitimin kişiler üzerinde ne kadar katkı sağladığının görülmesine ışık tutulacağı öngörülmektedir.

4.3.2. Katılımcıların, Hizmet İçi Eğitim Değerlendirmesi Sürece mi Yoksa Sonuca mı Dayalı Yapılması Hakkındaki Görüşleri İle İlgili Sonuçlar

Araştırmaya katılan bir kısım öğretmen sonuca dayalı değerlendirmeyi uygun bulurken, diğerleri de sürece dayalı değerlendirmeyi uygun buldukları ve araştırmaya katılan bir öğretmen de hem sonuca hem de sürece dayalı yapılması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Neden olarak da; öğrenme uzun zaman alacağı için birinci kontrolü yapılmalı ve eksik kalan yönler tamamlanmalıdır şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin, sonuca dayalı değerlendirmeyi uygun bulma nedenlerinden en önemlisi; verilen eğitimin başarılı mı yoksa başarısız mı olduğunun değerlendirilmesi açısından önemli bulmuştur. Sürece dayalı değerlendirmeyi uygun bulma nedenlerinden en önemlisi ise sonuçların alınması uzun bir süre alabilir şeklinde belirtmişlerdir.

Miser vd. (2006) tarafından yapılan “Millî Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi” isimli çalışmada, hizmet içi eğitimlerin sonunda öğrenen başarısını ölçmek için nasıl değerlendirme yapılmalıdır sorusuna; bakanlık yöneticilerinin ağırlıkla, diğer görüş (öğretmenler, okul yöneticisi, il yöneticisi) alınanların ise kısmen bir sınav yapılması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Hizmet içi eğitimde zorunlu olmadıkça “başarının dıştan değerlendirilmesi” yerine “başarının öz-değerlendirilmesi” tercih edilmesi gerektiğinden (Miser vd., 2006) bu durum yaşam boyu öğrenme sürecinin bir parçası olarak hizmet içi eğitimin nasıl olması gerektiği konusunda bir bilgi eksikliği olduğunu düşündürebilir.

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir;

1. Hizmet içi eğitimi gerekli kılan nedenler göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretmenlerin yeniliklerden haberdar olma istekleri dikkate alınmalıdır.
2. Hizmet içi eğitim faaliyetleri farklı bölgelerde yapılması, öğretmenin o bölgeyi tanınması açısından yararlı olacaktır.
3. Hizmet içi eğitim faaliyetleri cazip hale getirilerek öğretmenlerin istekli katılmaları sağlanmalıdır. Angarya olarak görmeleri engellenmelidir. Kullanabilecekleri bilgiler verilmelidir.
4. Katılım isteğe bağlı olmalıdır.
5. Hizmet içi eğitimde görev alan personelin yetişkin eğitimi yeterliliğinin bulunmasına özen gösterilmelidir.
6. Hizmet içi eğitim faaliyetleri, alanında uzman öğreticiler tarafından yürütülmesi sağlanmalıdır.
7. Hizmet içi eğitimlerde öğrenmenin fiziksel ortamı yetişkinlerin öğrenmesine uygun hale getirilmelidir. .
8. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin imkanlar dahilinde eğitim-öğretim döneminde düzenlenmemelidir. Öğretmenlerden alınan dönütler dikkate alınmalıdır.
9. Sadece bakanlık tarafından düzenlenen merkezi hizmet içi eğitim faaliyetlerine değil, il bazında düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerine de önem verilmelidir.
10. Hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılan öğretmenlerin hizmet puanıyla ödüllendirilerek, bu tür etkinliklere katılımı özendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Altun ışıık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, Ş., Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı* (6.Baskı), Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Asiyai, R. (2016). Relational study of in-service training, teaching effectiveness and academic performance of students. *Journal of Teaching and Education*, 05(02):205–216.
- Barnard, R. E. (2004). A qualitative study of teachers' perceptions of staff development in three public Northeast Tennessee Elementary School Districts. *Electronic Theses and Dissertations*, The faculty of the Department of Educational Leadership and Policy Analysis, East Tennessee State University,
- Başaran, İ.E. (1985). *Örgütlerde İşgören Hizmetlerinin Yönetimi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları No: 139, 1985).
- Bayar, A. (2014). The components of effective professional development activities in terms of teachers' perspective. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6 (2): 319-327.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cömert, M. (2018). A qualitative rResearch on the contribution of in-service training to the vocational development of teachers. *Journal of Education and Training Studies*, 6(7): 114-129.
- Darling-Hammond, L., Wei, R. C., Andree, A., Richardson, N., Orphanos, S. (2009). *Professional learning in the learning profession: A status report on teacher development in the United States and abroad*. Dallas, TX. National Staff Development Council.
- Dunst, Carl J., Bruder, Mary Beth., Hamby, Deborah, W. (2015). Metasynthesis of in-service professional development research: features associated with positive educator and student outcomes. *Educational Research and Reviews*, 10(12): 1731-1744.
- Günbayı, İ., Taşdoğan, B. (2012). İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Programları Üzerine Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(3): 87-117.
- Kalkandelen, H. (1979). *İşletmeler, KİT'ler ve Kamu Kuruluşları İçin Hizmet İçi Eğitim El Kitabı*. Ankara: Ajans Türk Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Kavcar, C. (1999). "Nitelikli Öğretmen Sorunu", *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı:11, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir.
- Maxwell, J.A. (2005). *Qualitative research design: An interpretative approach*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications Inc.
- Meriam Sharan, B., Jossey, B. (2013). *Qualitative research, a guide of design and implementtation* (Çev. Ed. Selahattin Turan), *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, 16-85, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miser, R., Yayla, D., Sayın, M. (2006). *Milli eğitim bakanlığı hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
- Özen, R. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim programlarının etkilerine ilişkin görüşleri (Düzce ili örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 141–160.

-
- Sönmez, V., Alacapınar, Fisun G. (2016). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Dördüncü Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik* (1. Basım). Seckin Yayıncılık Sanayi ve Ticaret AŞ, Ankara, 499-559.
- Tekışık, H.H. (2001). *Eğitimde Yansımalar: VI- 2000 Yılında Türk Millî Eğitim Örgütü ve Yönetimi*. Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekışık Eğitim Araştırma-Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara.
- Yalın, İ. (2001). Hizmet İçi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, *Millî Eğitim* 150, erişim tarihi 25.04.2011 <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/150/yalin.htm>
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.